

RIKSANTIKVAREN
Jostein Løvdal
Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Deres referanse
24/01391-1

Vår referanse
2024/6919-6 (MANSTE)

Dato
28.06.2024

Høringsuttalelse fra Fredrikstad kommune - Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø

Riksantikvaren har sendt forslag til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljøer på høring. Bevaringsstrategiene skal tilrettelegge for at kulturminner, kulturmiljøer og landskap blir bevart og brukt som en ressurs i samfunnsutviklingen. Bevaringsstrategiene skal synliggjøre og utnytte kulturmiljøenes betydning for miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Bevaringsstrategien skal bidra til å håndtere viktige behov og utfordringer i forvaltningen av landbrukets kulturmiljø. Strategien skal også bidra til at kulturmiljø brukes i en bærekraftig samfunnsutvikling. Temaene som bevaringsstrategiene skal bygges rundt, skal være uavhengige av type kulturmiljø og tidsperiode. De skal favne geografisk, sosial, etnisk og næringsmessig bredde. Bevaringsstrategiene skal omtale det kulturhistoriske tema som er valgt, prioriterte deltemaer og typer aktiviteter og tiltak som anbefales.

Bevaringsstrategien er foreslått med følgende deltemaer:

- Bygninger i jordbruket
- Jordbrukslandskapet
- Kulturmiljø i skog
- Kulturmiljø etter reindrift

Riksantikvaren ønsker særlig tilbakemelding på avgrensning og deltemaer.

Riksantikvaren skriver at strategien legger vekt på å finne gode løsninger som sikrer at drift, bevaring, bruk og ombruk går hånd i hånd. I Stortingsmelding 16 (2019–2020) er det klare forventninger om samordnet virkemiddelbruk.

Fredrikstad kommunes vurdering

Fredrikstad kommune vurderer Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø som relevant for vårt utfordringsbilde. Landbruket er i kontinuerlig endring, og vi ser også at landbrukets kulturminner er truet. De deltemaer som er valgt, favner mye av landbrukets kulturmiljø, inkludert tidsmessig dybde og geografisk spredning. Vi har samtidig noen kommentarer:

Bærekraftig samfunnsutvikling

Postadresse: Postboks 1405, 1602 FREDRIKSTAD
Webadresse: www.fredrikstad.kommune.no
Org.nr: 940 039 541 Bank: 5122 05 77000

Besøksadresse: Nygaardsgt. 16, 1606 Fredrikstad
E-postadresse: postmottak@fredrikstad.kommune.no
Telefon: 69 30 60 00

Vern gjennom plan- og bygningsloven: I strategien står det «Deltemaet er spisset mot bevaring og bruk av fredete og verneverdige bygninger og bygningsmiljøer i landbruket. Fredet betyr at bygningen eller miljøet har vernestatus hjemlet i kulturminneloven. Å si at et kulturminne eller kulturmiljø er verneverdig innebærer å mene at det bør bevares og at det har verdi som kulturminne- eller miljø». Plan- og bygningsloven er ikke nevnt. Det er uklart om riksantikvaren legger opp til at landbrukets kulturmiljø med vern etter plan- og bygningsloven, ikke skal være omfattet av strategien. I og med at det ikke følger en begrunnelse for å ekskludere kulturmiljø med vern gjennom plan- og bygningsloven, anser vi at dette sannsynligvis er en inkurie. Dersom det forholder seg motsatt, vil vi påpeke betydningen av at kulturmiljø med vern gjennom plan- og bygningsloven vurderes inkludert i strategien. Det finnes ulike former for vern i plan- og bygningsloven, som kan brukes på flere steder i planhierarkiet, og hvis alle disse skal være ekskluderende for å kunne inkluderes i strategien, vil det få konsekvenser for strategiens effekt som det i dag ikke er realistisk å ha oversikt over.

Begrepsbruk: Det er et uttalt mål at bevaringsstrategiene skal være tverrfaglige samarbeid. Når man blander fag blander man også begrepsbruk, noe som kan føre til lite hensiktsmessige misforståelser, fordi samme begreper kan ha ulik betydning innenfor ulike fag. Dette sees også i bevaringsstrategien, slik som bruken av «førindustriell». Det er betydelig forskjell på førindustriell byggeskikk i bygningsvernet og førindustrielt jordbruk.

Sammenhenger mellom kulturmiljø og landbruk: Kulturmiljø og landbruk ser i strategien i stor grad ut til å oppfattes som to separate men samlokaliserte forhold, der man har et industrielt jordbruk og eldre kulturmiljø som er gått ut av bruk. Kulturmiljø og landbruk kan også sees som dypt innvevde i hverandre. Det henvises til den førindustrielle gården som om dagens gårder i dag er industrialiserte, men det finnes gårdsbruk i Norge i dag som i stor grad drives i tråd med tradisjonell bruk, eller på en måte som harmonerer med tidligere bruk, fordi man mener at det også kan være en vei til en bærekraftig fremtid. Dette er ikke tilstrekkelig belyst i strategien. Dette er et potensielt tap, fordi det kan forventes å være overlapp mellom drift og vern der driften er mer tradisjonell. Det bør vurderes om representanter for disse gårdene, slik som småbruk og gårder som drives økologisk, inkluderes i arbeidet med strategien, for å bygge ned barrierer, bygge broer og finne felt der det er felles nytte.

Unngå anbefaling av tiltak som kan komme i konflikt med annet vern: Når flere fag skal samordnes, er det viktig å finne felles grunn. Vi mener at å spesifisere hva som ikke kan tillates og hva som kan gi felles nytte, er mer heldig enn å beskrive i strategien hvor et hensyn skal vike for et annet. Slik uforbindtlig «tillatelse» kan slå særlig uheldig ut innenfor bygningsvernet, der man ofte har flere ulike former for formelt vern, lovverk og ulike former for interesser (slik som nasjonale interesser), som må samordnes i den enkelte sak. Forskuttering av detaljløsninger «eks: Bygningene har ofte store takflater som potensielt kan utnyttes til for eksempel solcelleløsninger», kan føre til unødig støy for forvaltningen lengere frem.

Større forståelse for at kulturlandskapet typisk spiller på lag med lokalt klima: Kulturminnevernet baserer seg i stor grad på å ivareta bygninger som i prinsippet, på grunn av måten de er bygget på, kan stå evig, og landskap som spiller på lag med klima og andre lokale forhold, med et bærekraftig miljøavtrykk. Vi skulle gjerne sett at man i større grad viste forståelse for at mye av det som i dag er kulturlandskap, også er en hensiktsmessig måte å ivareta landskapet for en bærekraftig fremtid. Et enkelt eksempel på dette er leplantinger som gir landskapet beskyttelse mot vind og utvasking, og samtidig bidrar positivt til landskapet og i seg selv kan være hele økosystemer.

Konkretisering av tiltak i det videre arbeidet: Det er positivt at bevaringsstrategien ivaretar jordbrukslandskapet. Det gis en rekke eksempler på aktiviteter og tiltak, ytterligere konkretisering av disse i etterkant av at strategien vedtas blir viktig. Vi oppfordrer riksantikvaren til å særlig å sikre aktiviteter og tiltak som svarer ut de utfordringene som beskrives i strategien, slik at verktøykassen blir hensiktsmessig til formålet. I eksemplene som går frem av strategien savner vi en større grad ivaretagelse av verdier som ikke er automatisk fredede, gjennom tilskuddsordning, endring/praktisering av lovverk, føringer for arealplanarbeid og lignende.

Konklusjon:

- Fredrikstad kommune vurderer Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø som relevant for vårt utfordringsbilde.
- Kulturmiljø med vern gjennom plan- og bygningsloven bør vurderes inkludert i strategien.
- Mer entydig begrepsbruk. Når man blander fag blander man også begrepsbruk, noe som kan føre til lite hensiktsmessige misforståelser, fordi samme begreper kan ha ulik betydning innenfor ulike fag.
- Kulturmiljø og landbruk ser i strategien i stor grad ut til å oppfattes som to separate men samlokaliserte forhold, der man har et industrielt jordbruk og eldre kulturmiljø som er gått ut av bruk. Kulturmiljø og landbruk kan også sees som dypt innvevde i hverandre. Det bør vurderes om representanter for disse gårdene, slik som småbruk og gårder som drives økologisk, inkluderes i arbeidet med strategien.
- Vi mener at å spesifisere hva som ikke kan tillates og hva som kan gi felles nytte, er mer heldig enn å beskrive i strategien hvor et hensyn skal vike for et annet. Slik uforbindtlig «tillatelse» kan slå særlig uheldig ut innenfor bygningsvernet, der man ofte har flere ulike former for formelt vern, lovverk og ulike former for interesser (slik som nasjonale interesser), som må samordnes i den enkelte sak.
- Vi skulle gjerne sett at man i større grad viste forståelse for at mye av det som i dag er kulturlandskap, også er en hensiktsmessig måte å ivareta landskapet for en bærekraftig fremtid.
- Ytterligere konkretisering av tiltak i etterkant av at strategien vedtas blir viktig. Vi oppfordrer riksantikvaren til å særlig å sikre aktiviteter og tiltak som svarer ut de utfordringene som beskrives i strategien, slik at verktøykassen blir hensiktsmessig til formålet. I eksemplene som går frem av strategien savner vi en større grad ivaretagelse av verdier som ikke er automatisk fredede, gjennom tilskuddsordning, endring/praktisering av lovverk, føringer for arealplanarbeid og lignende.

Med hilsen

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

Ole-Henrik Holøs Pettersen
direktør

Mari Oline Giske Stendebakken
byantikvakst. kommundirektør

Seksjon for kultur, miljø og byutvikling